

La Costera-La Canal-La Vall d'Albaida

La història amagada Mariano González

LA TORTUOSA HISTÒRIA DE COM EL CASINO REPUBLICÀ ES VA CONVERTIR EN L'ARXIU MUNICIPAL

L'autor de l'article —testimoni directe— conta de quina manera se va recuperar la porta de l'antic convent de Trinitaris de Xàtiva que hui llueix esplendorosa com a façana d'aquest indispensable servei municipal

Imatge de 1984 amb l'arcada ja a la visa i un mur de rajoles per evitar l'accés a l'edifici. Al costat, una imatge d'ara. MIQUEL CLABAUIG/PERALES IBORA

La recollida d'informació a través de testimonis orals, mètode molt acreditat entre alguns historiadors anglesos, és arriscada perquè la memòria pot trair-nos sovint, trabucant records i arribant a convèncer-nos que són veritat fets que mai es van produir, o almenys no en el temps que creiem o d'aquella manera. Això sense contar que hi haurà tantes versions de la mateixa història com persones entrevistades. La memòria popular sol ser limitada i circumscrita a la trajectòria vital del parlant, o dit d'altra manera: les persones normals i corrents tenen tendència a considerar que determinada cosa ha sigut així "tota la vida", i tota la vida cal entendre-la com la seua, que eleven i extrapolen com a referència ca-

tegòrica. El que ells han conegut sempre, ha sigut així "sempre".

Convé, per tant, com en alguna ocasió he expressat en aquesta mateixa secció que m'ofereix el diari, relatar algunes desventures viscudes, i aclarir de quan en quan, com els *remakes* del cinema, que no sempre les coses eren o estaven com les veuen els que no han complit encara els quaranta anys. Si un arriba a la plaça de la Trinitat, el saló més elegant de Xàtiva, quedarà enlluernat per tres elements arquitectònics del passat que formen part de la iconografia emotiva de tots els xativencs: el Palau d'Alarcó, la Font gòtica, i la portada dels Trinitaris. Ens detindrem hui en aquest edifici destinat ara a Arxiu Municipal, de moderna construcció dins la caixa del que va ser l'església del

convent de la Trinitat. No parlaré de la fundació, ni de característiques del monestir i potser tampoc dels avatars que va experimentar al segle XIX, quan es va tancar i convertir en magatzem municipal, posteriorment en serradora i després en escoles, perquè són fets ben coneguts i al·l'abast en publicacions.

No és tan conegut que, allà pels anys 20 del segle passat, la construcció que emmascarava l'antiga església va ser comprada pel Partit Republicà, mitjançant accions, i que en el seu local va arribar a donar conferències **Unamuno**. La història posterior va ser encara més fosca. Una de les actuacions més necessàries per rehabilitar el temple com a casino va ser la substitució del vell paviment de rajoles de fang per

Pels anys 20 del segle passat, la construcció que emmascarava l'antiga església va ser comprada pel Partit Republicà

En tertúlies algú afirmava que la porta dels Trinitaris s'havia desmuntat i estava en un xalet de la Vilanova de Castelló

L'oposició frontal i sistemàtica d'alguns a la restauració de monuments va condicionar l'ordre de l'actuació en 1984

altre modern hidràulic comprat a crèdit en la fàbrica de Ballester que hi havia al carrer de Vallés, el que va ser la causa de tots els esdeveniments posteriors, perquè, perduda la guerra pel govern le-

gítim, el partit republicà va ser il·legalitzat. Arribats a mitjans de la dècada dels cinquanta, el deute amb els Ballester no l'havia saldat ningú, i el propietari el va reclamar per via judicial. Evidentment, ningú va gosar a dir que ell havia sigut afiliat al Partit Republicà i en conseqüència era copropietari del local del Casino Republicà, ni cap persona va aparèixer a saldar el compte, que era irrisori. El jutjat va traure l'edifici a subhasta, i mireu per on, l'únic postor va ser l'Ajuntament. De partit a partit, al poc de temps es va instal·lar-hi la Organización Juvenil Española, fillola de La Falange, que va funcionar fins que els nous temps extingiren la seua funció. Després quedà abandonat, s'esfondrà quasi tota la primera planta i part del paviment de la baixa, perquè les criptes de l'antiga església van cedir pel pes.

No hem comentat que, aleshores, el Republicà, com era conegut, oferia un aspecte extern idèntic al de qualsevol altre immoble residencial de les classes mitjanes de finals del segle XIX, la porta d'accés, els balcons de ferro colat, el ràfec de la teulada etc, una casa que igual podria estar en la plaça de la Bassa o al carrer dels Hostals. Pels anys cinquanta i seixanta predominaven en Xàtiva els sabuts de tertúlia i partida de dominó, alguns dels quals afirmaven que la porta dels Trinitaris s'havia desmuntat al segle anterior i estava en un xalet de la Vilanova de Castelló; altres discrepaven, dient que se l'havien enduta a Mallorca, i així passaren els anys, amb una veritat que ens deixava sense la porta magnífica que tots coneixíem gràcies a una fotografia en sèpia.

► **Arriba la democràcia.** Era el mes de novembre de 1979, als pocs mesos de l'adveniment de la democràcia, quan vaig visitar aquell edifici municipal en ruïna i, només traspasar l'entrada em va cridar l'atenció la gruixa del mur de la façana, una grossària descomunal de prou més d'un metre, un mur caríssim de fer, innecessari per a un habitatge de pisos, així que estava clar no era un mur fet a finals de XIX com la casa a la que pertanyia, sinó el mur d'una construcció gran, antiga. Era el testimoni de que la façana de l'església no s'havia enderrocat, i potser ocultava part de la portada baix l'enlluït de guix. Dit i fet, als pocs dies tornàrem amb una maceta i una escarpa, en companyia de **Ricardo Sicluna**, aleshores arquitecte municipal, i de **Miquel Calabuig**, per picar la paret a l'altura d'on podien estar, d'existir encara, els capitells que